

Broj 1 April 2001.

90 dinara

AG magazin

arhitektura i građevinarstvo

TEMA BROJA

**Sajmovi
građevinarstva
u Evropi**

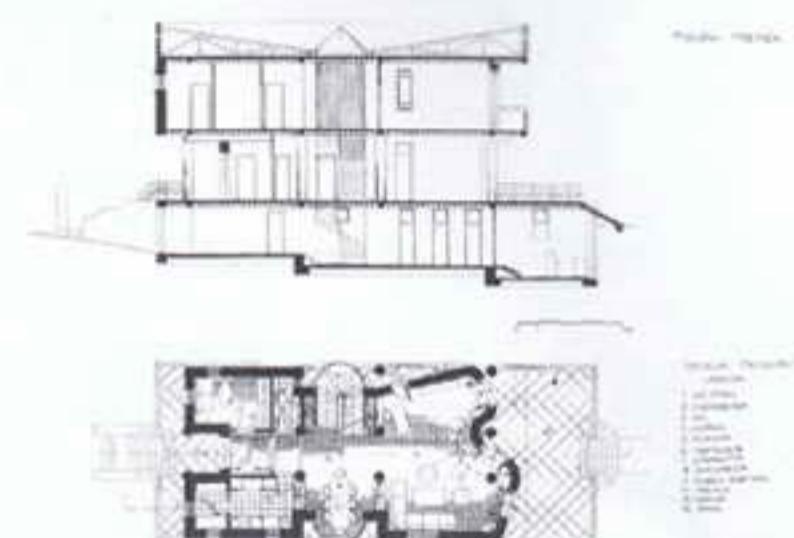
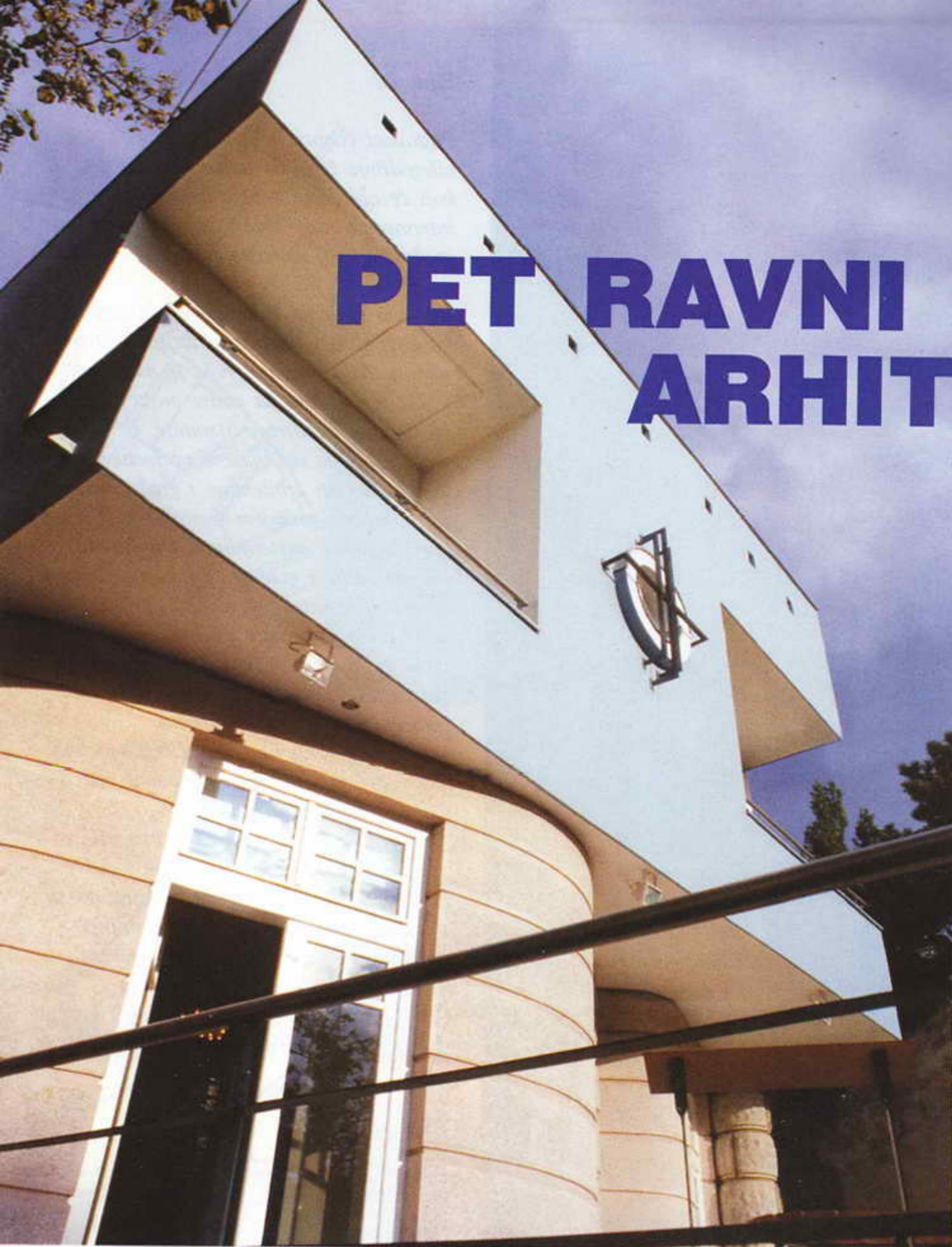
NOVE TEHNOLOGIJE

**Ultra - laki
granitni paneli**

NOVI ALATI U URBANOM PLANIRANJU

Satelitsko snimanje terena

PET RAVNI SALONA ARHITEKTURE

Verovatno zbog činjenice da ovogodišnji Salon arhitekture iz nekoliko razloga nije uspeo da zadrži iskazivanje "godišnje smotre" naše arhitekture, na otvaranju je masa zainteresovanih bila tolika, da je prostornost ispred Savezne skupštine 5. oktobra 2000. izgledala kao pojam komocije u odnosu na klaustrofobiju Muzeja primenjene umetnosti te februarske večeri. U danima kada su se promene morale osetiti, nakon što je po Beogradu mnogo čega vrednog porušeno 1999. i što je godinama divljački unakazivan grad, izvesnu katarzu trebalo je predvideti. Mehaničnost promena ipak ne postoji, te je i ovaj salon, dvadeset treći po redu, doneo realnu sliku stvari. Smotra ovog i ovakvog tipa mora biti analizirana kroz pet ravni.

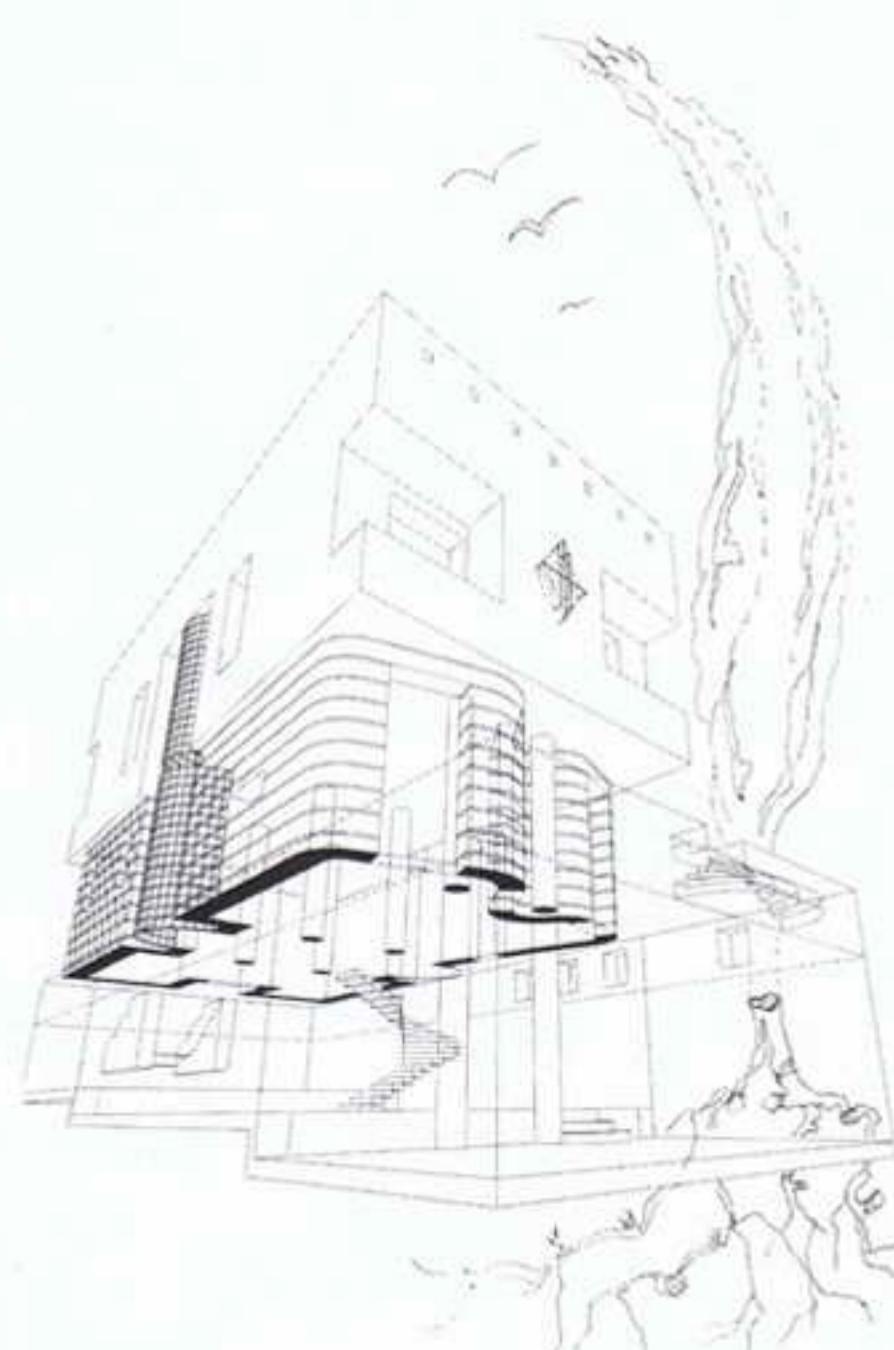
Prva ravan je, iako najčešće neuhvatljiva dobrom delu komentatora, ocenjivanje ukupne produkcije, dakle Salona kao

salona, bez isticanja pojedinačnih radova. Koliko je uspeo, da li je napredovao ili, ne daj Bože, nazadovao kroz celovitost produkcije. Dvadeset treći je, reklo bi se, vrlo dobar salon.

Druga ravan su nagrađeni radovi, oni koji, na neki način, "predvode" određenu grupu radova ili ljudi iz struke. Na žalost, najčešće se svekoliko ocenjivanje Salona svede na komentare zašto je neki rad dobio nagradu (a, navodno, nije trebalo tako), a neki drugi nije (a trebalo je, kažu navodni poznavaci stvari).

NAGRADENI MUSIĆ

Žiri Salona dodelio je nagradu salona arhitekti Mustafi Musiću za vilu "S" u Čolak Antinoj 10 na Senjaku u Beogradu. Ova odluka bazirana je na poštovanju i visokom vrednovanju Musićeve autorske poetike, njene istančanosti, doslednosti i

samosvojnosti, izuzetno plasirane baš u žanru vila. Bez obzira na jasno uočljivu crtu arhitekture osamdesetih u Musićevom delu, zdanje u Čolak Antinoj, fizički neveliko, po nekoliko parametara je istovremeno vodilo zajedničkom krajnjem uspehu. Svakako nije nevažan detalj da je kompletna realizacija vile bila pod autorovom kontrolom, u maksimalnoj saradnji naručioca i arhitekte. Jedno-spratna vila sa dva različita jezika arhitekture, jednog u prizemlju a drugog nad njim, sigurno bi zapali u teške probleme kroz detalje da nije autor vešto držao sve pod svojom kontrolom.

Saopštenje žirija

Potpuno posebno mesto, ne samo na ovogodišnjem Salonu, već i u novijoj jugoslovenskoj arhitektonskoj produkciji, zauzima opus Mustafe Musića. Dosledno, i uvek sa novom energijom, Musić kontinuirano istražuje van okvira dnevnih trendova i opštih mesta popularne arhitekture. Njegov autorski postupak ima različita stilска i estetička uoprišta, ali je ishod njegovog rada potpuno autentičan arhitektonski objekat, poetičan i skladan, složen i više značne oblikovane strukture.

Na Vili u Čolak Antinoj ulici, na Senjaku, pokrenute mase zidova suprotstavljenе su primarnoj geometriji objekta, a naizgled kontradiktoran odnos prema arhitektonskim elementima, materijalima i načinu njegove primene, boje – sa jedne strane, i komplikovan funkcionalanu sklop, sa druge, ne samo da prirodno koegzistiraju u Musićevom arhitektonskom iskazu, već jedni drugima grade i razviju vrednost. Snažno jedinstvo unutrašnjeg i spoljašnjeg prostora, poštovanje urbanističke situacije, povezivanje sa arhitektonskom tradicijom beogradske gradske vile, ne pretenciozni, celoviti i ubedljivi ambijenti, odlikuju ovaj objekat, koji, kao i neki drugi autorovi poduhvati, predstavlja značajan doprinos našoj građenoj sredini.

Veoma je važno naglasiti poštovanje autorske poetike koje je arhitekta Musić doživeo od svog investitora, jer to za ovu sredinu predstavlja zaista redak primer prave sredine.

Žiri 23. Salona arhitekture u sastavu:

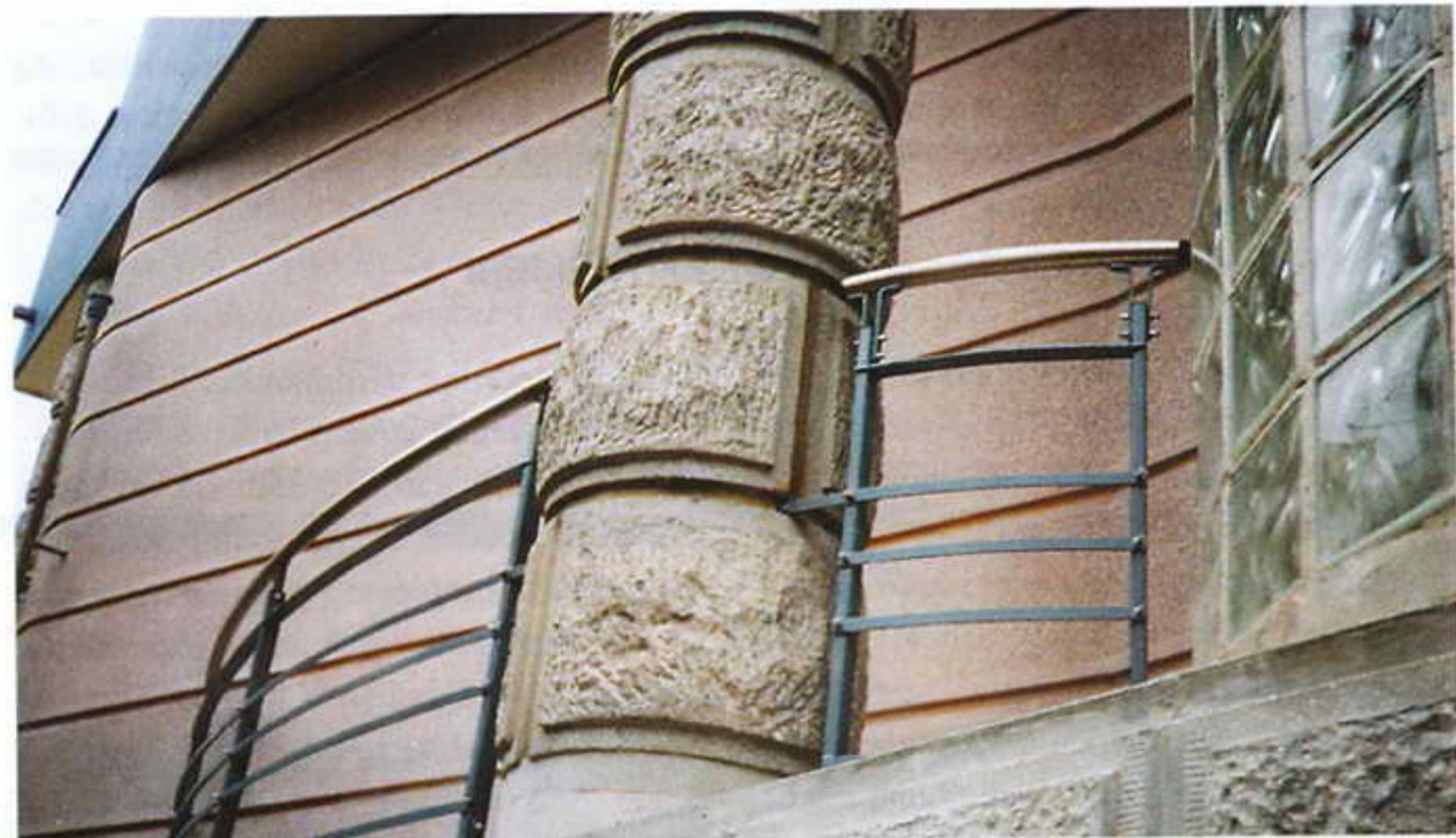
Prof Dimitrije Mladenović, arhitekt
(Predsednik žirija)
Mr Živojin Kara-Petić, arhitekt
Mr Dušana Milatović-Marić, arhitekt
Milos Konstantinović, arhitekt
Mr Radivoje Dimulović, arhitekt
Zoran Đukanović, arhitekt
Dragan Živković, arhitekt

D. Mladenović
Ž. Kara-Petić
D. Milatović-Marić
M. Konstantinović
R. Dimulović
Z. Đukanović
D. Živković

Glavni Musićevi takmaci bili su, po mišljenju žirija a vidljivo i svakom poseociu, arhitekti Branislav Mitrović sa svojom kućom u Kumanovskoj ulici i njegov mladi kolega Aleksandar Spajić, sa u Beogradu, već vrlo poznatim objektom Pink televizije. Mitrovićeva kuća već je izazvala brojne pozitivne komentare u arhitektonskom Beogradu. Svi joj priznaju majstorsknu dizajniranost fasadne zone, bez obzira na teško razumljivu dubinu nadstrešnice – venca koju nijedna urbanistička služba ne bi mogla jasno odbraňati osim impotentne beogradske. Polja sa zakošenim kliznim drvenim žaluzinama su nešto, što se arhitektonskom Beogradu odavno nije tako dobro dogodilo. Manirizam drugog tipa, ovog puta u high-tech domenu, logično je sproveo Spajić na svojoj zgradi televizije. Apsolutno je jasno da je ta kuća, arhitektonski gledano, veoma vešto i veoma uspelo zdanje, beogradska prava premijera vrste arhitekture kakva je u planetarnim dimenzijama ustoličena pariskim Boburom, londonskim Lojdrom, hongkonškom Bankom i nebrojenim ostalim primerima. Na skveru na kome je i Pink televizija pogrešno se, na žalost, prestrojio ne sam Spajić nego srpska nerazumnost i etika plitkoumnosti. O tome kasnije.

PRVI DO NAJBOLJIH

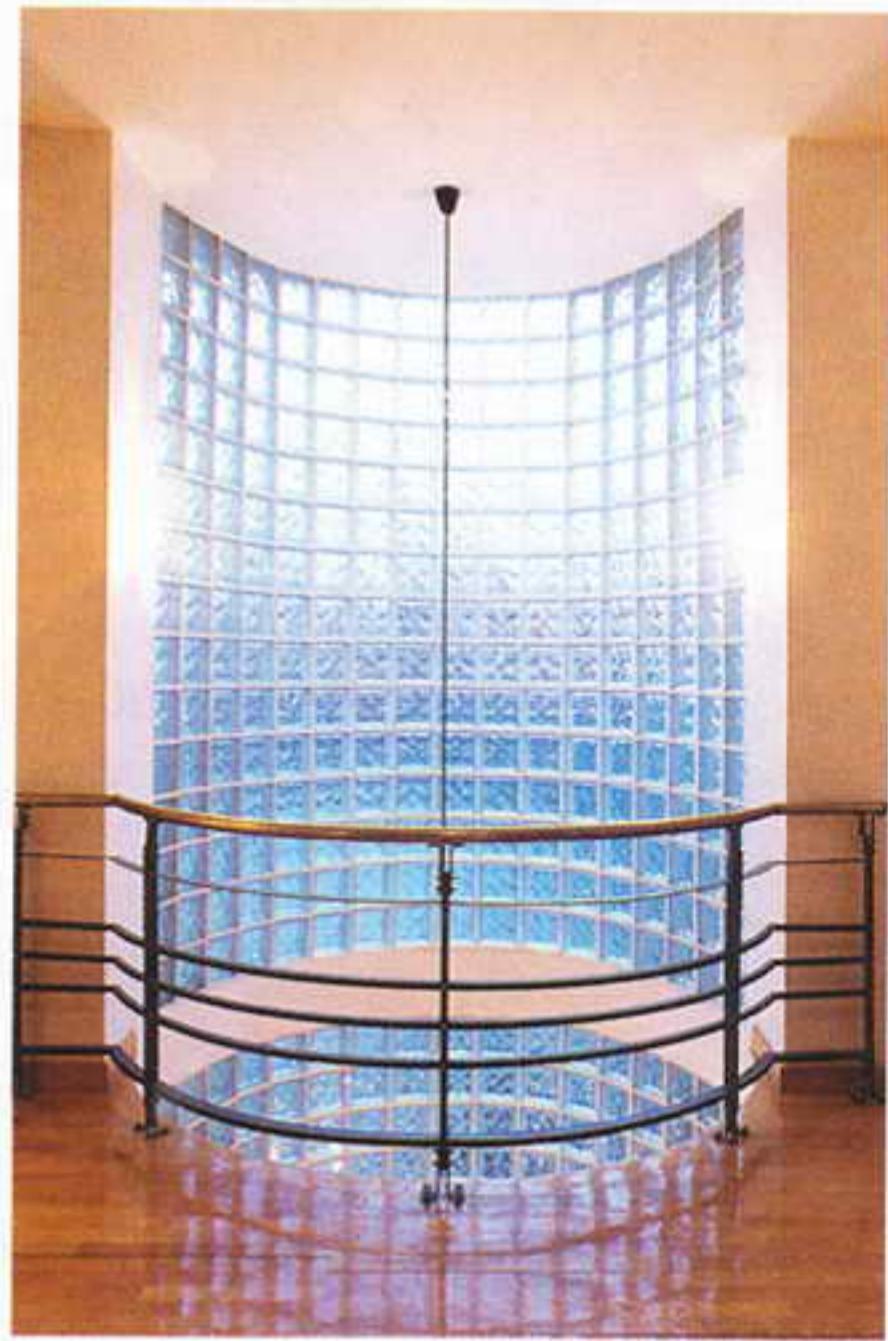
Treća ravan vrednovanja Salona je, nama ovde inače vrlo važna, procena stanja onoga što bi se u jednom drugom mediju – filmskom, recimo – zvalo prvom B produkcijom. Pod lupom su, dakle, one kuće na Salonu koje nisu bile u vrhu za nagradu ali jesu "odmah do" najpo-

hvaljenijih. Tek ta zdanja pokazuju ukupnost stanja kvaliteta arhitektonskih struktura. Od kontroverznog A. Đokića dobili smo, u naselju Golf 12, jedno od njegovih najboljih ostvarenja, hrabro razuđeno, a majstorski ipak uglazbljeno. Da nije tipičnog autorovog autogola

kuglom na uglu – možda bi pitanje nagrade Salona otišlo i u nekom drugom pravcu! Košarkaški savez S. Milovanović i G. Vojvodića spolja i iznutra zaslужio je izrazito dobre komentare sa posebnim naglaskom da je u pitanju bila rekonstrukcija prethodno ne odveć inspirativne

zgrade. Dve kuće u Dalmatinskoj (autora Z. Milinkovića odnosno R. i J. Sarića) svojim izrađenim i ambicioznim ali nikako pretencioznim formama obznanile su da više nije uputno tražiti posebnu arhitekturu samo na posebnim lokacijama već sada i tamo gde ih se ranije nije očekivalo. McDonald's na Zelenom vencu nova je epizoda tezi da žene–arhitekti imaju, osim standardno očekivanih znanja i umenja, dodatni senzibilitet i osećaj za meru, otmenost. Na zbrkanom Zelenjaku T. Škulić demonstrirala je to načinom koji tamnozelena boja inače konotira.

UPLIV BANJA LUKE

Posebno i krajnje prijatno prisustvo na Salonu predstavljaju sva dogadanja, investicije i projekti vezani za Banja Luku i njenu arhitekturu. Od ranije dobro poznata kao punkt, generalno gledano, srpske kulture ako već ne najviše, a onda zasigurno najbolje vezan sa Zapadom –

Banja Luka u vremenu poslednjih nekoliko godina graditeljskog grča u beogradskoj sredini postala je, evidentno, nova Meka našim ovdašnjim arhitektima. Osim prvonagrađenog i drugonagrađenog rada na velikom konkursu za poslovni centar Zeptera u prestonici Bosanske Krajine (B. Mitrović, Lj. Blagojević, odnosno D. Tešić sa svojim timom) na Salonu je prikazan čitav niz projekata za najveći grad Krajine. U velikoj većini to su izdanci arhitektonskog jezika sasvim aktuelnog, savremenog, kakav bi mogao uspešno da stoji bilo gde u još većim urbanim sredinama. Primetno je da samo jedna interesantna realizacija – poslovna zgrada arhitekte Radoševića – nago-veštava, okružena naletom projekata, da je "vreme Banja Luke" nedavno započelo, a da gradenost neposredno predstoji.

ENTERIJERI

Protekla decenija u srpskoj arhitekturi bila je obeležena izrazito smanjenim brojem realizacija, naročito onih čije su mega kvadrature podsećale na godine socijalizma, velikih kompleksa, stambenih naselja, javnih centara. Poslednja dva takva mastodonta u Srbiji su Narodna banka na Slaviji i NIS–Naftagas u Novom Sadu, simboli završenih vremena. Njih su, na salonima arhitekture, pa i na ovom, dvadeset trećem, "nadomeščivali" brojni enterijerski zahvati. Mera uloženog novca i adrese pokazuju da je taj nivo ulaganja dostupan lokalnim investorima. Kao i da se iz mnogih prostora užeg centra grada iseljavaju dosadašnji neprikladni korisnici. Uz standardan visoki nivo nekoliko enterijera G. Vojvodića, dominantne ličnosti ovog žanra u poslednjim godinama, i uz još nekoliko što prodajnih, što

kafičkih prostora, trebalo bi konstatovati izlaganje na Salonu Beogradanima već vrlo dobro i vrlo masovno poznatog multipleks bioskopa Tuckwood autora B. Stošić, M. Savića i S. Krivokapića.

NAGRADA ZA NAJBOLJI PROJEKAT

Žiri je kao upečatljivo najbolji izloženi projekat procenio pobjednički konkursni rad Vladimira Lojanice na međunarodnom konkursu za zgradu tri ministarstva Vlade Republike Ruande u Kigaliju. Na prvi pogled, u prolazu, relativno jednostavna i ne odveć izražajna struktura, Lojanicino tkanje tek se udubljivanjem raščlanjuje na elemente sklopa, punog i praznog pod zajedničkim tremom odnosno nadstrešnicom, tvrdog dela kancelarijskog trakta i rastresitog polja sekundarnih volumena i vijugavih, otvorenih stepenišnih krakova na jednoj i striktnim vertikalama iste namene na drugom kraju kuće. Višestruka izbalansiranost ovog projekta ocenjivačkom sudu nije ostavila ni trag dileme oko nagradivanja.

Cetvrti ravan analiziranja Salona je upitanost da li, možda, na njemu ima rada koji nekako baš i ne bi morali tu da se nalaze. Da, ima. Nekoliko epizoda "sa severa Bačke" i nekoliko crkvenih u ukupnoj masi eksponata deluju kao greškom upali medu ostale. Ipak... ne treba suditi prestrogo. Ako Salon prevašodno želi da pokaže ukupnost dogadanja – i ti radovi imaju ista prava

učešća kao i svi drugi. Peti oktobar važi i za njih.

Peta ravan Salona arhitekture, ove godine nesnosno izražena, ogleda se u mogućnosti da se u javnosti zameni tema ukupnosti Salona (po)nekom temom koja zaokupi svu medijsku i kuloarsku pažnju – umesto samog Salona.

HAJKA NA PINK

To se, na žalost, desilo sa zgradom televizije Pink i raznoraznim pričama oko nje, sve u povodu činjenice da je žiri Salona svojim priznanjem tu zgradu veoma pohvalio. Kvalitet njene arhitekture trebalo bi da uopšte nije sporan, mada je mnogi laici ali i neki ozbiljni profesionalci među arhitektima osporava-

ju. Zašto? Zato što nisu na vreme dobili poduku od Bogdana Bogdanovića o žanrovima u arhitekturi i van nje. Čak je i jedan član žirija usplahireno izuzeo svoj glas za Spajićevu kuću jer u njenom izgledu vidi samo "silikonske grudi"! Od toga je, navodno, mnogo gore što legalitet gradnje zgrade televizije Pink stoji na klimavim nogama. Te nema uredne papire, te preizgrađen je u odnosu na zadate uslove, navodno narušava kontekst... i sve tako redom. A šta jeste istinito? To da je Pink prva takva arhitektura u Beogradu, vrlo znalački isprojektovana i izvedena. Jasno je da je "najahala" skoro na trotoar u neskladu svoje namene, kubature i relacija sa javnim prostorom, sve sa pogrešnom poprečnom postavljenosti ka ulici. Istina je da u okolini zgrade Pinka

ne postoji nikakav kontekst koji je ta kuća navodno narušila, osim ukoliko se nekome od "kante" obližnje i odavne samoposluge nije pričinio nekakav "kontekst" na običnom skveru koji je, da se ne poveruje, kod nekih osporivača dogu-

Vila "S" locirana je na senjačkoj padini u okruženju individualnih kuća – vila, građenih 30-tih godina. Pored toga, bitnu ulogu u organizovanju prostora i generisanju arhitektonske forme imala je i veoma izdužena zatečena parcela. Shodno tome, a poučeni "iskustvom suseda", vila je dobila predbaštu prema ulici i zadnju baštu uobličenu u konforan vrt.

Spavaći blok organizovan je u okvirima pravilne izdužene prizme sprata, koja "lebdi" na moćnim stubovima prizemlja, strogog poretku. Građevinska granica prizemne etaže slobodno je modelovana obuhvatajući ograničenu formu living-a, relativno nezavisno od primarne konstruktivne strukture. Ovaj koncept podržan je kroz, pre svega arhitektonsko oblikovanje, zatim primenjene materijale, obrade i boje.

rao do "trga". Kuća je duboko razvijena u podzemnim etažama, evidentno, s tim što se moramo zapitati kojim računicama se i inače obrazlažu parametri podzemne (pre)izgrađenosti, ukoliko nije u pitanju radikalno naseljena etaža sa mnogim ljudima ili vozilima koji se potom pojavljuju na površini... I sve tako redom, do potpisivanja peticija da se Spajićeva zgrada poruši. A za to vreme dve kuće "seljančure" kod mosta u Brankovoj bezbrižno spavaju. Čekaju da im se napravi, od gradske uprave najjavnije obećan, projekat restilizacije fasade nosiće na kojoj su, ne bi li se sve nekako uklopilo, bez rušenja.

Šta Gošini smisli to Moris iscrta. Tačnije ucrtala. Talični Tom odnosno Laki Luk povremeno koristi pljuvaonicu na ivici patosa Salona odnosno Saluna. Klatna ulazna vrata omogućuju da uđe ko želi. Noseći praziluk (sa) sobom ili ne, po želji. Igleda da za šankom nisam popio dovoljno da bi mi dovoljno pozlilo za brkanje "radioteheranskih" zvukova sa jedne beogradske televizije i kvaliteta arhitekture njene kuće. Još manje da bih zaboravio na finu arhitekturu mog prijatelja Musića.

arh. Bojan Kovačević

